

УДК 811.161

DOI: 10.31470/2518-7600-2019-7-123-136

**FRAZEOLOGICAL UNITS OF UKRAINIAN LANGUAGE
WITH A COMPONENT OF *SOUL*: STRUCTURAL AND
GRAMMATICAL MODELS**

**ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З
КОМПОНЕНТОМ *ДУША*: СТРУКТУРНО-
ГРАМАТИЧНІ МОДЕЛІ**

Прудникова Тетяна

старший викладач кафедри
початкової освіти,
adamsi@inbox.ru
orcid.org/0000-0002-2922-9541
Кримський інженерно-
педагогічний університет,
вул. Севастопольська, 22,
м. Сімферополь, Крим, 95015

Prudnykova Tetiana

Senior Lecturer of Department
of Primary Education,
adamsi@inbox.ru
orcid.org/0000-0002-2922-
9541
Crimean Engineering and
Pedagogical University
Crimea, Simferopol, 22
Sevastopolska Street, 95015

ABSTRACT

*The article analyzes the structural and grammatical models of phraseological units with the component «soul» in the modern Ukrainian language. The concept of the model is defined in modern linguistics. The views of linguists on the structural-grammatical types of phraseological units are studied. On the basis of the analysis of classifications and the investigated material, two groups of phraseological units with the component «soul» are distinguished: phraseological units, which, according to the structure, are correlated with phrases; phraseological units structurally organized according to the types of the sentence. The most common is the first group of phraseological units, among which the most often used are binary models: *V+Nacc*, *V+Ngen*, *V+Ndat*, *V+Ninstr*. The most frequent multicomponent types are three-member and four-member models, which have the following*

structure: V+prep+N (x), where noun-components are in all objective cases. The most common models are: V+prep+Nacc, V+prep+Ngen, V+prep+Ninstr, V+prep+Nloc. Fixed structure of the component order is not observed. Often, verbs are used prepositively towards the dependent words. Verbal phraseology is the most frequent case that is studied in the microsystem.

Key words: *phraseological unit, model, component «soul», structural and grammatical characteristics.*

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем при дослідженні фразеології є моделювання фразеологічних одиниць, яке багатьма вченими вважається новим і надзвичайно перспективним напрямком у дослідженні фразеологічного корпусу мови. Деякими вченими моделювання фразеологічних одиниць узагалі не визнавалося. У більш ранніх працях низки дослідників (Н. Н. Амосової, А. В. Куніна, І. І. Чернишової й багатьох інших) вважалося, що значення фразеологічної одиниці має одиничний характер і що вона не утворюється за моделлю, яка б визначала собою і структуру, і конкретний смисловий результат відтвореного за нею утворення, то зараз ця теза переглядається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структурно-граматичні типи фразеологізмів української мови вивчені недостатньо. Бракує спеціальних монографічних досліджень і наукових праць. Структурно-граматичному й структурно-семантичному аналізу фразеологічного масиву, об'єднаного за наявністю спільного компонента *душа* й визначенню місця фразеологічних одиниць із компонентом *душа* у формуванні образу світу присвячені праці О. М. Каракуці (Каракуця, 2002), М. В. Скаб (Скаб, 2008). Розглядалися структурно-граматичні моделі українських фразеологізмів з компонентом *душа* в працях Н. Ф. Грозян (Грозян, 2006) і Т. І. Прудникової (Прудникова, 2018, 2018, 2005). Окремі фразеологізми з компонентом *душа* як ілюстративний матеріал використовувались у працях Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, Ю. О. Гвоздарьова, І. О. Голубовської, О. А. Ломова, Л. Г. Скрипник, В. М. Телії, О. В. Урисон та ін. У науковій літературі трапляються різні визначення поняття

модель: від відносно конкретної схеми закономірного розташування елементів у мовних одиницях до гіпотетичної наукової побудови – конструкта, який не є частиною мови як системи (Мокієнко, 1989: 49). Услід за В. М. Мокієнком структурну фразеологічну модель визначаємо як тип синтаксичних конструкцій, за якими утворюється низка сталих сполучень (Мокієнко, 1989: 51).

Мета статті – вирізнити з творів українських письменників фразеологічні одиниці із компонентом *душа*, визначити домінуючі типи їхніх структурно-граматичних моделей.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз структурно-граматичних класифікацій (Авксентьев, 1988: 97–112; Алефіренко, 1987: 41–70; Демський, 1984 11–15; Мокієнко, 1989: 49–95) і досліджений фразеологічний матеріал показав, що за своєю будовою фразеологічні одиниці з компонентом *душа* можна поділити на дві великі групи: 1) фразеологічні одиниці, співвідносні за своєю будовою зі словосполученнями; 2) фразеологічні одиниці, які структурно організовані за моделями речення.

У фразеологічному масиві першої групи виявлено такі моделі фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічні одиниці, структурою яких є «прикметник» і «іменник» (модель **A+N**). У цій моделі граматично панівним виступає іменник, а прикметник залежним, перебуваючи, як правило, в препозитивній позиції: *черства душа, широка душа, заяча душа, жива душа, золота душа, каїнова душа, мишача душа, щира душа, розкрита душа, бісова душа, відкрита душа, чорнильна душа, проклята душа, порожня душа* та ін. У реченнях ці фразеологічні одиниці виконують здебільшого функції підмета, додатка, виступають іменною частиною присудка тощо. Наприклад: *Не таючись, скажу тобі: чорнильна душа була в мене* (М. Коцюбинський), *Мені відомо тільки, що в нього широка і щира душа* (І. Микитенко), *Досить було однієї згадки про піднебесний монастир з печерами у скелях над морською безоднею і золотoverxими соборами, щоб роз'ятрена душа її знітилась від суетності*

життя і гріховності помислів (Тарасюк, 2009: 305) та ін. Незначна група фразеологізмів цієї моделі існує у формі непрямих відмінків: *всією душею, щирою душею, власною душею*. Будучи за своїм значенням співвідносними з прислівниками, такі фразеологічні одиниці у реченні виконують функції обставин: *Любиш думкою, любиш помислами своїми... ні, ти люби всім серцем своїм, всею [всією] душею своєю* (Панас Мирний).

2. Фразеологічні одиниці, структурою яких є «іменник+прийменник+іменник» (модель **N+prep+N**). Структура цих фразеологізмів містить в собі іменник і прийменниково-відмінкову форму іншого іменника. За значенням і синтаксичним функціонуванням ці фразеологічні одиниці належать до іменних фразеологізмів: *душа в душу, душею і серцем, душею і тілом*. Наприклад: *Під час практичних занять...можна було поговорити про все відкрито, душа в душу* (О. Гончар).

3. Фразеологічні одиниці, структурою яких є «прийменник + прикметник (займенник, числівник) + іменник» (модель **prep+A (Pron, Num)+N**): *з відкритою душею, з дорогою душею, з легкою душею, від усієї душі, від самої душі*. Наприклад: *А я б і справді з дорогою душею зараз би до нас вибралася, дарма, що тепер північ і надворі негода* (Леся Українки), *Випорожнивши наполовину свій важезний кошик, Зіна Микитівна з легкою душею і сяючим лицем верткою вивіркою шаснула у людську гущу своїх шукати – та ж зранку голодні* (Тарасюк, 2009: 285)! До цієї групи належать рідко вживані фразеологізми, будову яких становлять «прийменник+іменник+іменник» (модель **prep+N+N**): *до глибини душі, на дні душі, у глибині душі*. За семантико-граматичним значенням вони можуть бути атрибутивними або адвербіальними. Наприклад: *Доля Тараса Шевченка вразила хазяїв до глибини душі* (З. Тулуб), *Едік навідує мене даремно: десь у глибині своєї простої, як пряма кишка, душі він вдячний мені* (Тарасюк, 2009: 69).

4. Фразеологічні одиниці, структурою яких є «дієслово+іменник з прийменником або без нього». У фразеологічному масиві цієї групи виявлено такі моделі:

V+N(x), V+prep+N(x). Вони є найчисленнішою групою в українській мові, оскільки дієслівно-іменні словосполучення є найпродуктивнішими щодо фразеологізації. Визначено, що в цій групі постійного розташування порядку компонентів не спостерігається, він може бути різним. Найчастіше дієслова виступають препозитивно до залежних слів. Трапляються випадки вживання дієслів постпозитивно до залежних слів.

а) Модель **V+N(x)** представлена у вигляді конструкцій: а) **модель V+Nacc:** *рвати душу, краяти душу, втішати душу, загубити душу, терзати душу, укладати душу, потрясти душу, хвилювати душу, шарпати душу, прихилити душу* та ін. Наприклад: – *Чоловіче добрий, то нічого, що в тебе пропали гроші; хвали бога, що ти провалився і не зміг добутись назад у дім, бо якби ти був не впад, так і знай, що тебе б там зарізали сонного, **загубив** би ти з грошима і свою **душу*** (Боккаччо, 2000: 107), *Наразі мене знову проймає така ностальгія, така туга невимовна за тими хвилинами, що ладен **душу занепасти**, аби ще раз пережити блаженство нірвани* (Тарасюк, 2009: 60), ... *Тихий подзвін, як далекий благовіст, **пронизує** мою **душу**, спрямовану ввись* (Тарасюк, 2009: 72);

б) модель **V+Ninstr:** *радіти душею, загорітися душею, сміятися душею, заснути душею, переважувати душею, боліти душею, прихилитися душею, наложити душею, відпочити душею* та ін. Наприклад: *Річчардо **радів душею** з сих слів, але мовчав, тільки обіймав її, цілував та милував ще дужче* (Боккаччо, 2000: 195), *Чого ж вони мене за те судять, і гудять, і нудять, що я вас люблю і до вас прилюбляюся, коли сам Бог дав мені таку любливу вдачу, коли я з першого молодого до вас **душею пригорнувся**, спізнавши дивні чари очей ваших зоряних, лагідну мову уст ваших медоплинних і жагучий племін, що в серці од зітхань ваших чулих розпалюється, коли, нарешті, той молодий пустельник, те, сказати б, дике безрозумне звіря, – і той уподобав вас понад усе на світі?* (Боккаччо, 2000: 236).

Трапляються випадки введення в структуру фразеологічної одиниці заперечної частки **не**, яка надає фразеологізму протилежного значення: *не мати душі, не чути душі, не видно душі* та ін. Наприклад: *Гей, а хто в кохання грає,*

Той приносить людям зло, Той душі, мабуть, не має (С. Воскресенко).

Іменники-компоненти загальної моделі **V+prep+N(x)** стоять у знахідному, родовому, орудному та місцевому відмінках. Наведемо приклади окремих моделей:

а) модель **V+prep+Ngen**: *проймати до душі, припасти до душі* та ін. Наприклад: *Правда, з містечком ще Вадим не встиг ознайомитись, але робота йому **припала до душі*** (П. Кочура);

б) модель **V+prep+Ninstr**: *вийти з душею, стояти над душею, одпустити з душею* та ін. Наприклад: ***Став над душею...** Того не розуміє, що людина мусить бути вільною і думкою, і всіма інстинктами тіла...* (Т. Осьмачка);

в) модель **V+prep+Nacc**: *урізатися в душу, увібгатися в душу, залазити в душу, запастися в душу*. Наприклад: *Почувши стогін, Метелик, що саме підлітав до дірки у стелі, оглянувся, побачив почорнілу від горя бабу, що металась по кімнаті, збожеволілу маму на підлозі з дитиною на руках і брата Ангелика, що кружляв над ними, відчайдушно відганяючи крильми страшних демонів, що чорними гадюками проточувались крізь підлогу, готові от-от **вп'ястися в нещасну мамину душу*** (Тарасюк, 2009: 493);

г) модель **V+prep+Nloc**: *посіяти у душі, накопати у душі, тримати у душі, лежати на душі, народжувати у душі*. Наприклад: *Отруйні зерна сумніву й підозри, що **посіяв** диявол у душі отця Йосипа, вже давали свої плоди* (Антоненко-Давидович, 2005: 421), *Така таємничість їх стосунків подобалася чоловікові, збуджувала, хвилювала, **народжувала в душі** щось тоненьке, ламке, болісно ніжне, як жаль за тим, чого ніколи не буде більше в його житті* (Тарасюк, 2009: 57), *І тільки місяць над ним – живий; той місяць сліпить, пливе по чорно-синій емалі, **зазирає в душу**, бентежить її, як давній знайомий* (Багрянний, 2005 :22).

Стрижневим у фразеологічних одиницях цієї моделі виступає дієслівний компонент. Постійного розташування порядку компонентів не спостерігається. Окремі дієслова допускають синонімічну заміну, наприклад: ***здіймати** – **зняти важкий камінь з душі*** Проаналізований матеріал свідчить, що із компонентом *душа* трапляються двокомпонентні,

трикомпонентні, багатокомпонентні моделі фразеологічних одиниць: *камінна душа, з дорогою душею, у глибині душі, віддати Богу душу, за милу душу, немає живої душі, вовча твоя душа, ані сантима за душею, тримати душу в тілі, брати гріх на душу, положити гріх на душу, визівнути душу в пекло, не мати й су за душею, як Бог на душу положив, заронити в душу лиху іскру, здіймати важкий камінь з серця та ін.* Наприклад: – *Мадонно, як іздумаю, що тільки дякуючи вам, при життю я лишився, як ізгадаю, од якої напасті ви мене порятували, то був би я посліднім лобурякою, якби не похопився догодити вам у всьому; тож уволіте вашу волю, обніміте мене й поцілуйте, а я вас обійму й поцілую з **дорогою душею*** (Боккаччо, 2000: 90), *І знову тривога, і знову **страх охопив душу**, і згадалася Марта: де ж вона, де ж вона* (Тарасюк, 2009: 14), *Ідіть собі і старайтесь лишень **тримати душу в тілі**, бо ви на сьому світі немов позичені, так хитрі та недолугі* (Боккаччо, 2000: 160), *Злість душила його за горло, а прокльони, які посилав він усяким законам, що не дають бідним людям спокійно жити, не **здіймали важкого каменя з душі**, не зменишали злості* (М. Коцюбинський).

Зафіксовано незначну кількість ФО з компонентом *душа*, у яких стрижневим компонентом виступає дієприслівник: *А гармонії і гармонійки ревли так, що витиснули геть румбу і навіть рідного Дунаєвського, **роздираючи** вуха і **душу** не тільки пасажирам, а й станційним диспетчерам та кочегарам* (Багрянний, 2000: 24), *Він жив межі великими кам'яними брилами в водяній прірві і лише іноді показувався на чистих мілинах, **бентежачи** мисливські **душі**, але не давався ні на які хитрощі – зникав враз, як тільки тупне хтось на березі, ніби відчував небезпеку* (Багрянний, 2000: 133), *Полковник несподівано для себе схлипнув, по-дитячому солодко і так **тяжко**, ніби **відпускаючи з душі гріхи*** (Тарасюк, 2009: 101).

5. Фразеологічні одиниці, структуру яких становить одне повнозначне слово (іменник) (модель **prep+N**). У структурних класифікаціях українських дослідників виділяються моделі мінімальних фразеологізмів (зокрема, конструкції зі сполучниками, частками, прийменниками – у класифікаціях Л. Г. Скрипник, М. Ф. Алефренка, Л. Г. Авксентьева,

М. Т. Демського). Цей структурний тип фразеологічних одиниць протиставляється стійким словосполученням і реченням на основі розмірів (обсягу) (Зубець, 1997: 3). У мовознавстві як синонімічні щодо мінімальних фразеологізмів уживаються терміни *мінімальна ідіома*, *мініїдіома* (Зубець, 1997: 4). Фразеологічний матеріал переконує, що ця модель фразеологічних одиниць є непродуктивною: *у душі, з душі, до душі, над душею, для душі, без душі* та ін. Наприклад: *До обід на березі й далі на острові не видно було ні душі живої, од кого вони могли б помочі собі сподіватися* (Боккаччо, 2000: 122), *Таки треба ж купити рукавички, бо хто зна, чи буде далі час питатися їх по крамницях, але в душі Віра Павлівна знала, що рукавички, власне, тільки привід, а головне – зовсім інше, їй хочеться подивитися на теперішній Євбаз, хай у зовсім іншому місці, хай базар не того іншого життя, а сьогоднішнього, але все ж – базар, де вона, може, знову відчує себе, як десь понад тридцять років тому* (Антоненко-Давидович, 2005: 402), *Сірко від усієї душі співчував тунгузові* (Багрянний, 2000: 138).

6. Фразеологічні одиниці, що становлять собою конструкції зі сполучниками: *як душа до душі, як камінь з душі звалився, як маслом по душі, як по душі дере, як дідько за грішну душу, як свою душу, як камінь ліг на душу, як одна душа*. Наприклад: *Як виходила з хати, спіткнулась на порозі, і з того часу як камінь ліг їй на душу* (П. Панч), *Одне тільки мене в сій притузї втішає, що дві найдорожчі мені в світі істоти смерті моєї доглянуть – ти, друже мій милий, і отся жінка, котру я полюбив, відколи спізнав, як свою душу* (Боккаччо, 2000: 130), *Але тепер Адам перетворився з нудного книжного шашеля на міцного ще літнього гуцула, що знав дерево, як свою душу, у всіх його іпостасях, і тепер говорив до нього живого у смереках і мертвого в зрубі, і слухав його, і лице йому світилося тихою втіхою* (Тарасюк, 2009: 20).

Виступаючи в порівняльній функції, ці сполучники майже в однаковій мірі надають виразам відтінків неповторності, подібності, схожості. За моделлю ці фразеологізми нагадують підрядні речення, але в результаті фразеологізації у більшості з них компаративна семантика нівелювалася (Авксентьев, 1988: 108).

До другої групи фразеологічних одиниць належать такі, які структурно організовані за моделями речення. Серед фразеологічних одиниць цієї групи помітне місце займають фразеологізми, що структурою відповідають двоскладному реченню: *душа болить, душа тремтить, душа скніє, душа вимагає, душа лежить, душа радіє, душа тремтить, душа тліє, душа поривається, крається душа, закипає душа, душа розм'якла, душа ние, душа заятрилася, душа переболіла, душа втекла в п'яти*. Наприклад: – *Мабуть, що більше й не будемо зараз, – сказав отець Порфирій і підчепив виделкою оселедця, – але одну чарку завжди пий на похмілля: **душа вимага!** – повчально додав він, піднісши вгору вказівного пальця* (Антоненко-Давидович, 2005: 418), *Але **душа болить**: чо ж воно не їде в ту Війницю* (Тарасюк, 2009: 417)?! *Григорій здалеку поглядав на свою мішеню, і йому **душа втекла в п'яти*** (Багрянний, 2000: 84), *Григорій почув, як у нього **душа похолола**; почервонів* (Багрянний, 2000: 146), *Гадав, хоч із цією **душа одпочине*** (Тарасюк, 2009: 37), *А друга, «співчутлива», котра на той час виткнулася з-за свого тину, сказала, **як в душу плюнула*** (Тарасюк, 2009: 418)...

Моделі фразеологічних одиниць з компонентом *душа*, структурно організовані за моделями односкладного речення, є непродуктивними. Наведемо окремі приклади: *У Маслова **відлягло від душі**, він зрозумів: товариство прийняло його до свого школярського гурту* (Ю. Збанацький), – *Кинь оту зброю додолу! Вона молодиці не личить, – сказав князь вже сердито. Єремія не зносив суперечності, і **в душі** його вже **закипіло*** (І. Нечуй-Левицький), *Тут Денис так глянув на Трохима, що у того жижки задрижали, і **в душі** **похолонуло*** (Г. Квітка-Основяненко). Маючи виразне емоційно-оцінне значення, фразеологізми цього типу використовуються для позначення психічного стану людини.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Отже, дослідження показали, що структурно-граматичні моделі фразеологічних одиниць із компонентом *душа* є найрізноманітнішими за своєю будовою. Незалежно від структури фразеологізми за значенням і синтаксичною функцією співвідносяться з тими чи іншими частинами мови.

Домінуючими моделями є моделі **V+N(x)** і **V+prep+N(x)**. Аналіз структурних типів фразеологічних одиниць із компонентом *душа* свідчить не лише про їх різноманітність, але й про специфіку, своєрідність і неповторність фразеологічного матеріалу української мови. **Перспективність** цієї проблематики вбачаємо в дослідженні структурно-граматичних моделей фразеологічних одиниць із іншими компонентами.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

N – іменник, A – прикметник, V – дієслово, Adv – прислівник, Num – числівник, Pron – займенник; Part – дієприкметник, Part – дієприслівник; prep – прийменник; gen – родовий відмінок, dat – давальний відмінок; acc – знахідний відмінок; instr – орудний відмінок; loc – місцевий відмінок, x – непрямі відмінки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

7. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова: Фразеологія. 2-е вид., доп. і перероб. Харків : Вища шк., 1988. 134 с.
8. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища шк., 1987. 134 с.
9. Антоненко-Давидович Б. Д. Смерть; Сибірські новели; Завищені оцінки. К. : Вид-во гуманіст. л-ри, 2005. 559 с.
10. Багрянний Іван. Сад Гетсиманський. К. : Наук. думка, 2005. 548 с.
11. Багрянний Іван. Тигролови. Морітурі. К. : Наук. думка, 2000. 362 с.
12. Боккаччо Д. Декамерон: Новели. пер. з італ. М.О. Лукаша. Дніпропетровськ : Січ, 2000. 622 с.
13. Грозян Н. Ф. Фразеологічна мікросистема «Поведінка людини» в українській мові (структурно-граматичний аспект) // Культура народів Причерномор'я. Сімферополь, 2006. № 73. С. 235–238.
14. Демський М. Т. Граматичні особливості української дієслівної фразеології // Мовознавство. 1984. № 2. С. 24–32.
15. Зубець Н. О. Мінімальні ідіоми в українській мові: автореф. дис. канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 1997. 20 с.

16. Каракуця О. М. Фразеологізми української мови з компонентом «душа» (структурно-семантичний, ідеографічний, лінгвокультурологічний аспекти): автореф. дис. канд. філол. наук. Харків, 2002. 19 с.

17. Мокиєнко В. М. Славянская фразеология. 2-е изд., испр. и доп. М. : Высш. шк., 1989. 287 с.

18. Прудникова Т. І. Концепти ДУША, СЕРЦЕ, РОЗУМ: особливості вербалізації у фразеології української мови // Филологический аспект: международный научно-практический журнал. 2018. № 2 (34). С. 73–79.

19. Прудникова Т. І. Фразеологічна мікросистема «душа» в українських перекладах: структурно-граматичний аспект // Филологический аспект: международный научно-практический журнал. 2018. №4 (36). С. 102–109.

20. Прудникова Т. І. Фразеологічна мікросистема «Душа» в українській мові: структурно-граматичний аспект // Ученые записки ТНУ им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» Симферополь, 2005. № 2, Т. 18 (57). С. 112–115.

21. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.

22. Тарасюк Г. Т. Ковчег для метеликів: новели. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 500 с.

REFERENCES

1. Avksentieva, L. N. (1988). *Suchasna ukrainska mova: Frazeolohiia* (Contemporary Ukrainian language: phraseology). 2-е vyd., dop. i pererob. Kharkiv : Vyshcha shk. 134 (in Ukrainian).

2. Alefirenko, M. F. (1987). *Teoretychni pytannia frazeolohii* (Theoretical issues of phraseology). Kharkiv : Vyshcha shk. 134 (in Ukrainian).

3. Antonenko-Davydovych, B. D. (2005). *Smert; Sybirski novely; Zavyshcheni otsinky* (Death; Siberian stories; Exaggerated ratings). Kyiv : Vyd-vo humanist. l-ry. 559 (in Ukrainian).

4. Bahrianyi, Ivan. (2005). *Sad Hetsymanskyi* (Gethymansky Garden). Kyiv : Nauk. dumka. 548 (in Ukrainian).

5. Bahrianyi, Ivan. (2000). *Tyhrolovy. Morituri* (Tigrolovi. Morituri). Kyiv : Nauk. dumka. 362 (in Ukrainian).

6. Bokkachecho, D. (2000). *Dekameron: Novely* (Decameron: novel). per. z ital. M.O. Lukasha. Dnipropetrovsk : Sich. 622 (in Ukrainian).

7. Hrozian, N. F. (2006). *Frazeolohichna mikrosystema «Povedinka liudyny» v ukrainskii movi (strukturno-hramatychnyi aspekt)* (Phraseological microsystem «Human Behavior» in the Ukrainian language (structural and grammatical aspect)). *Kultura narodov Prychernomia*. Simferopol. № 73. 235–238 (in Ukrainian).

8. Demskyi, M. T. (1984). *Hramatychni osoblyvosti ukrainskoi diieslivnoi frazeolohii* (Grammatical features of Ukrainian verb phraseology). *Movoznavstvo*. № 2. 24-32 (in Ukrainian).

9. Zubets, N. O. (1997). *Minimalni idiomy v ukrainskii movi: Avtoref. dys. kand. filol. nauk* (Minimal idioms in the Ukrainian language). Dnipropetrovsk. 20 (in Ukrainian).

10. Karakutsia, O. M. (2002). *Frazeolohizmy ukrainskoi movy z komponentom «dusha» (strukturno-semantychnyi, ideohrafichnyi, linhvokulturolohichnyi aspekty): avtoref. dys. kand. filol. nauk* (Phraseologisms of the Ukrainian language with the component «soul» (structural-semantic, ideographic, linguocultural aspects). Kharkiv. 19 (in Ukrainian).

11. Mokienko V.M. (1989). *Slavyanskaya frazeologiya* (Slavic phraseology). 2-e izd., ispr. i dop. Moskva : Vy`ssh. shk. 287 (in Russian).

12. Prudnykova, T. I. (2018). *Kontsepty DUShA, SERTsE, ROZUM: osoblyvosti verbalizatsii u frazeolohii ukrainskoi movy* (Concepts DUSH, HEART, CONCEPT: Peculiarities of Verbalization in the Ukrainian Ukrainian Phrases). *Filologicheskij aspekt: mezhdunarodny`j nauchno-prakticheskij zhurnal*. № 2 (34). 73-79 (in Ukrainian).

13. Prudnykova, T. I. (2018). *Frazeolohichna mikrosystema «dusha» v ukrainskykh perekladakh: strukturno-hramatychnyi aspekt* (Phraseological microsystem «soul» in Ukrainian translations: structural and grammatical aspect). *Filologicheskij aspekt: mezhdunarodny`j nauchno-prakticheskij zhurnal*. №4 (36). 102-109 (in Ukrainian).

14. Prudnykova, T. I. (2005). *Frazeolohichna mikrosystema «Dusha» v ukrainskii movi: strukturno-hramatychnyi aspekt* (The

phraseological microsystem «Soul» in the Ukrainian language: structural and grammatical aspect). Ucheny`e zapiski TNU im. V.I. Vernadskogo. Seriya «Filologiya. Soczial`ny`e kommunikaczii» Simferopol. № 2, T. 18 (57). 112–115 (in Ukrainian).

15. Skab, M. V. (2008). *Zakonomirnosti kontseptualizatsii ta movnoi katehoryzatsii akrainoi sfery* (Patterns of conceptualization and linguistic categorization of the arctic sphere). Chernivtsi : Ruta. 560 (in Ukrainian).

16. Tarasiuk, H. T. (2009). *Kovcheh dlia metelykiv : novely* (The Ark for Butterflies: novel). Lutsk : VAT «Volynska oblasna drukarnia». 500 (in Ukrainian).

АНОТАЦІЯ

*У статті здійснено аналіз структурно-граматичних моделей фразеологічних одиниць із компонентом **душа** у сучасній українській мові. Визначено поняття моделі в сучасному мовознавстві. Вивчено погляди лінгвістів на структурно-граматичні типи фразеологічних одиниць. На основі аналізу класифікацій і дослідженого матеріалу виділено дві групи фразеологічних одиниць із компонентом **душа**: фразеологічні одиниці, співвідносні за своєю будовою зі словосполученнями; фразеологічні одиниці, які структурно організовані за моделями речення. Найпоширенішою є перша група фразеологічних одиниць, серед яких найуживанішими виступають бінарні моделі: **V+Nacc**, **V+Ngen**, **V+Ndat**, **V+Ninstr**. Найбільш частотним серед полікомпонентних моделей є тричленні й чотиричленні конструкції, що мають структуру **V+ prep+ N(x)**, де іменники-компоненти стоять у всіх непрямих відмінках. Найбільш поширеними є моделі: **V+prep+Nacc**, **V+prep+Ngen**, **V+prep+Ninstr**, **V+prep+Nloc**. Постійного розташування порядку компонентів не спостерігається. Найчастіше дієслова вживаються препозитивно до залежних слів. Найчисленнішим корпусом у досліджуваній мікросистемі є дієслівна фразеологія.*

Ключові слова: фразеологічна одиниця, модель, компонент душа, структурно-граматична характеристика.

АННОТАЦІЯ

В статті проведено аналіз структурно-граматических моделей фразеологіческих одиниць с компонентом **душа** в современном украинском языке. Определено понятие модели в современном языкознании. Изучены взгляды лингвистов на структурно-граматические типы фразеологических единиц. На основе анализа классификаций и исследованного материала выделено две группы фразеологических единиц с компонентом **душа**: фразеологические единицы, соотносимые по своему строению со словосочетаниями; фразеологические единицы, структурно организованы по моделям предложения. Самой распространенной является первая группа фразеологических единиц, среди которых наиболее употребляемыми выступают бинарные модели: **V+Nacc**, **V+Ngen**, **V+Ndat**, **V+Ninstr**. Наиболее частотными среди поликомпонентных моделей являются трёхчленные и четырёхчленные конструкции, имеющие структуру **V+prep+N(x)**, где существительные-компоненты стоят во всех косвенных падежах. Наиболее распространены модели: **V+prep+Nacc**, **V+prep+Ngen**, **V+prep+Ninstr**, **V+prep+Nloc**. Постоянного расположения порядка компонентов не наблюдается. Чаще всего глаголы употребляются препозитивно к зависимым словам. Многочисленным корпусом в исследуемой микросистеме является глагольная фразеология.

Ключевые слова: фразеологическая единица, модель, компонент душа, структурно-граматическая характеристика.